

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Топузов Михайло,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Інститут педагогіки Національної
академії педагогічних наук України
e-mail: miketopuzov@gmail.com
ORCID ID: [0000-0001-7890-5959](https://orcid.org/0000-0001-7890-5959)

Ключові слова: економічна компетентність, опорний заклад освіти, керівник закладу освіти, загальна середня освіта.

Діяльність опорного закладу загальної середньої освіти (надалі – ОЗО) базується на науковому аналізі сучасної педагогічної теорії та практики і відповідає загальним тенденціям, цілям, напрямам та перспективам розвитку системи освіти в Україні. Ефективний опорний заклад освіти має бути взірцевим (передовим) закладом освіти щодо організації освітнього процесу з обраної проблеми, апробації та впровадження інноваційних технологій, розробки науково-методичного та навчально-методичного забезпечення реалізації педагогічних ідей (культурно-освітніх ініціатив) тощо.

Положення про опорний заклад освіти і освітній округ передбачає визначення його статусу як юридичної особи, наявність відповідної матеріально-технічної бази та її постійне покращення, забезпеченість висококваліфікованими кадрами, самостійний баланс, рахунки у казначействах, автономію закладу та призначення досвідченого керівника. На керівника такого закладу покладено набагато більше обов'язків, ніж на директора звичайного закладу освіти: відповідальність за якість освіти не тільки у своєму закладі освіти, а в усьому шкільному окрузі (власне опорному закладі та всіх його філіях); приймання необхідних для освітнього процесу рішень (обсяг педагогічного навантаження вчителів округу, режим роботи опорного закладу і філій, розклад уроків та позакласних занять, перспективний (річний) плани роботи, освітня програма закладів тощо); призначає всіх працівників опорного закладу освіти (ОЗО) і філій та завідувачів філій; відповідає не тільки за підвищення кваліфікації вчителів увіреної йому школи, але і за налагодження системи професійного розвитку всіх педагогічних працівників шкільного округу, відповідає за створення дизайну та безпечного освітнього середовища із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій, збереження енергоефективності, забезпечення харчування та підвезення учнів. Такий перелік можна продовжувати довго. Чи мотивують такого керівника органи місцевого самоврядування чи ОТГ? Можливо, але далеко не всі [3].

Така різноманітність та багатогранність обов'язків керівника ОЗО як особливого закладу освіти потребує високого рівня сформованості його професійної компетентності та управлінської культури. Як показують наші дослідження, саме економічна складова у професійній діяльності керівників ОЗО є найслабшою, хоч ефективність функціонування і розвитку ОЗО, у значній мірі, залежить від рівня його саме економічної компетентності. Це підтвердило проведене дослідження вивчення сучасного стану створення та функціонування опорних закладів освіти: отримання додаткових функцій опорних закладів освіти та керівників ОЗО внаслідок децентралізації управління, загострило проблему розподілу фінансів та налагодження зв'язків між органами місцевого самоврядування, органами самоуправління, що представлені громадськими структурами та державною ланкою управління опорним закладом освіти; нормативним врегулюванням функцій та повноважень органів державної ланки освітнього закладу, громадського самоврядування та відповідальності за прийняття рішень; розвиток автономії опорного закладу, зростанням рівня свободи, загострює проблему готовності керівників до втілення фінансових механізмів, що потребує їхньої підготовки, оволодіння компетентностями сучасних менеджерів і лідерів, що покликані на високому рівні забезпечувати організацію управління опорним закладом освіти, зокрема управління його фінансово-економічною діяльністю.

Економічна компетентність визначається дослідниками як сукупність економічних знань про закони економіки, оволодіння економічними практичними навичками та уміннями, набуття досвіду, економічного мислення та формування економічної культури, стійкої потреби та інтересу до розвитку професійної компетентності.

У структурі економічної компетентності керівника можемо визначити як інтегральне

поєднання когнітивного, (пізнавально-змістового), діяльнісного (операційно-процесуального), мотиваційно-ціннісного та особистісно-рефлексивного компонентів [1, 2; 4]. Когнітивний компонент (пізнавально-змістовий) передбачає освіченість як синтез наукових та практичних знань: гуманітарних, природничих, технічних, філософських, економічних та інших; економічне мислення і свідомість; діяльнісний (операційно-процесуальний) – відображає постійну наполегливу працю: уміння і навички, здатності, опанування способами та практикою економічної діяльності; до мотиваційно-ціннісного складника відносимо: мотиви, потреби, цінності, переконання, волю, позицію, стимули, цілеспрямованість; особистісно-рефлексивний: це особистісні якості, моделі економічної поведінки, економічна культура, виховання, способи комунікації тощо [4]. На нашу думку, *економічна компетентність керівника ОЗО – це здатність свідомо і ефективно здійснювати управління фінансово-економічною діяльністю ОЗО на основі економічних знань, умінь, навичок, цінностей, досвіду та особистісних якостей.*

Для формування економічної компетентності необхідні відповідні умови. Особливість полягає в тому, що а сам процес формування відбувається одночасно з виконанням керівником своїх численних посадових обов'язків. *Умову ми визначаємо як сукупність внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних, субрегіональних та індивідуальних чинників, які повинні забезпечувати високу ефективність та результативність).* Крім того, *умови є загальні* (соціальні, економічні, культурні, національні, географічні тощо) і *специфічні* (особливості соціально-демографічного складу учнів, місцезнаходження ОЗО, ресурсне забезпечення, виховні можливості навколишнього середовища). *Зовнішні умови* – державна освітня політика, її регіональна реалізація та соціальні процеси, що відбуваються в країні та оточенні ОЗО. Це комплекс форм, методів, способів, прийомів, засобів, економічних знань та економічної діяльності керівника. *Внутрішні умови* – адміністративні й економічні ресурси та психоемоційний клімат у ОЗО. Це мотивація, особистісні та професійні потреби, цінності, переконання, усвідомлення оновлювати економічні знання та набувати досвіду ефективної економічної діяльності в управлінні ОЗО.

Найбільш ефективними умовами формування економічної компетентності керівника ОЗО нами визначено такі: забезпечення та самозабезпечення мотивації до освоєння та застосування економічних знань в управлінні ОЗО; розвиток критичного та аналітичного мислення; розвиток навичок комплексно вирішувати фінансово-економічні питання; гнучкість і виваженість у прийнятті обґрунтованих рішень; усвідомленні мобільності економічних знань і умінь в умовах ринкового суспільства, децентралізації управління та діяльності ОТГ; формування прагнення оволодівати інноваційними, перспективними економічними знаннями, практичними вміннями, оволодівати найсучаснішими технологіями та методиками економічної діяльності.

Як свідчать відповіді керівників під час проведення дослідження, ефективними формами формування економічної компетентності є: економічні семінари-тренінги, рольові та імітаційні ігри, розробка конкретних проектів, спілкування з колегами, обмін досвідом, стажування та наставництво, самоосвіта, курси підвищення кваліфікації, навчання у магістратурі тощо. Дуже важливою умовою є самоосвіта, самопізнання, саморозвиток, самореалізація та самомотивація.

Таким чином, в умовах інформаційного розвитку суспільства на сучасному етапі, модернізації управління освітою, інноваційного розвитку опорних закладів освіти економіка відіграє важливу роль у зміні людського світогляду як на глобальному, так і на особистісному рівнях, оскільки навчає орієнтуватися у складних соціально-економічних процесах та бути готовим не тільки адаптуватися до нових умов, але і перетворювати їх, включатися особисто до вирішення питань соціально-економічного розвитку суспільства, міні-моделлю якого є опорний заклад освіти. Важлива роль відводиться керівнику опорного закладу, сформованості його загальної управлінської та економічної компетентності.

Література

1. Економічна компетентність в системі післядипломної педагогічної освіти. Навчальний посібник / За ред. Г. А. Дмитренка. Київ: ЦППО, 2008. 125 с.
2. Ковтун Г. І. До питання формування економічної компетентності / Г. І. Ковтун, О. В. Мартиненко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2013.
3. Про затвердження Положення про освітній округ і опорний заклад освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2019 р. № 532. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2019-%D0%BF>.
3. Цільмак О. М. Складові структури компетентностей / О. М. Цільмак // Наука і освіта: науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України, 2009. № 12. С. 128–134.